

Uršič Cveto (2015). *Cerkev vseh in za vse. Vključevanje invalidov v življenje Cerkev na Slovenskem*. Ljubljana: Družina, d. o. o., 96 strani.

CERKEV VSEH IN ZA VSE – VKLJUČEVANJE INVALIDOV V ŽIVLJENJE CERKVA NA SLOVENSLEM

Cveto Uršič, pravnik z magisterijem iz evropske socialne politike, zaposlen na Direktoratu za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, že vrsto let opozarja na pravice invalidov in aktivno deluje na področju izboljševanja njihovega položaja. Priročnik *Cerkev vseh in za vse* je še en dokaz njegovega prizadevanja, da se invalidi enakovredno vključijo v vsa življenjska področja, pri čemer pa je tokrat še posebej poudarjen duhovni vidik, ki je sicer bistvena sestavina kakovostnega življenja. Duhovnost lahko človek razvija in krepi vse življenje, tudi v starosti, bolezni ali invalidnosti. V veri lahko najde odgovore in si osmisli življenje, tudi ko je težko, boleče in polno preizkušenj. O tem, kako pomembno vlogo ima vera, priča tudi to, da je pravica do svobode veroizpovedi ena od človekovih pravic. Vsak ima pravico svobodno izražati svojo vero, se poučiti o njej, izpolnjevati verske dolžnosti, obiskovati bogoslužje in opravljati obrede. Že v naslovu priročnika je poudarjeno, da je cerkev skupnost vseh vernikov, zato je pomembno, da je odprta za ljudi, da jih vključuje v svoje obrede in dejavnosti ter da dopusti, da vsak po svojih močeh in sposobnostih sodeluje. Pri tem se postavlja vprašanje, kaj lahko tako verski delavci kot verniki sami storijo, da na stežaj odprejo vrata src, cerkva in verskih objektov in sprejmejo medse vse ljudi (invalide, starejše, ljudi z duševnimi boleznimi idr.) ter jih vključijo v pastoralno delo. Cveto Uršič je v sodelovanju z ostalimi avtorji v priročniku zbral številne napotke, na kakšen način pristopiti k invalidom in kako jim olajšati življenje v župniji.

Priročnik sta izdala Društvo Malteška pomoč Slovenija in Družina. V njem so prispevki devetih avtorjev: Cveta Uršiča, Petra Andrejčaka, Marijana Peklaja, Marjana Lampreta, Marjete Horvat - Fajdiga, Jožeta Ramovša, Naceta Kovača, Vesne Švab in Daneta Kastelica. Predgovore so napisali: nadškof Stanislav Zore, škof evangeličanske cerkve Geza Filo, Slovenka leta 2014 Sonja Pungertnik in predsednik slovenskega društva Suvereni malteški viteški red Andrej Šter.

Na prvih straneh priročnika se nahajajo predgovori, v nadaljevanju so opisane temeljne smernice in priporočila, obrazložena so razna stanja, ki so podobna invalidnosti, v zaključku so napisani bonton in priporočila, da bo župnija postala vključujoča za vse, podani so pomembnejši naslovi in spletne strani, nekaj besed pa je namenjenih tudi pastoralnemu delu.

Že v prvem delu priročnika, v *Predgovorih*, Geza Filo opozori na veliko težavo, s katero se soočajo invalidi in bolniki: »*Največja bolečina sodobnega sveta je, da ljudje s svojimi boleznimi in problemi pogosto ostajajo sami. Biti čisto sam s svojo boleznijo pa pomeni boleč občutek nepripadnosti, izključenosti, nikamor spadati, nikogar imeti.*« (str. 13) Osamljen, socialno izločen človek še dodatno občuti breme svojih težav. Lepi odnosi z obema generacijama in vpetost v socialno okolje sta namreč pogoja za kakovostno življenje.

V poglavju *Invalidi/invalidnost v Svetem pismu* so navedeni primeri, kako Bog poskrbi za uboge, bolne in odrinjene. »*Sam Bog se torej zavzema in s kaznijo grozi tistim, ki nočejo razumeti, da so duševno in telesno prizadeti vredni spoštovanja in ljubezni v dajanju.*« (str. 23) Nadalje je avtor opisal Jezusovo ljubezen do bratov in sester, ki je ljudem zgled nesebične in sprejemajoče ljubezni, radostnega davanja in sočutne pomoči. »*Ni videl samo znamenj bolezni in pohabljenosti, ozdravljaj je celotnega*

človeka, odpušchal grehe in klical k veri.« (str. 24) Ob bolnem ali invalidnem človeku se vsa skupnost uči solidarnosti, da pa to lahko doseže, se mora vživeti vanj, ugotoviti, kaj lahko stori sam in pri čem mu je lahko v oporo in pomoč, ter sprejeti tako njegove talente kakor omejitve. Apostoli poudarjajo, da mora biti ljubezen konkretna, ne samo v besedah, kar lahko pomeni najrazličnejše stvari, »od tega, da komu, ki je negotov pri hoji, ponudimo svojo roko ali ramo v oporo, do tega, da sestavljamo pobude in predloge za potrebne izboljšave zakonov v korist invalidnim osebam« (str. 27).

Poglavje *Diakonija – temeljno poslanstvo Cerkve* prinaša spoznanje, da mora diakonija »vedno ostati in biti tudi praktično delo, pripravljeno s konkretnim delovanjem biti v pomoč konkretnim ljudem« (str. 29). O poslanstvu cerkve in vernikov govori geslo najstarejšega meniškega reda v zahodni Evropi – benediktincev – *Ora et labora*, kar pomeni *Moli in delaj*. Konkretna dejanja pomoči ljudem, ki so zaradi materialnega pomanjkanja, telesnih ali duševnih okvar potisnjeni na rob družbe, so sestavni in neločljivi del vere. V Svetem pismu sta usmiljenje in skrb za druge poudarjena na več mestih, predvsem pa v priliki o usmiljenem Samarijanu in v priliki o končni sodbi.

V poglavju *Razumevanje invalidnosti v 21. stoletju* avtor opozori na dve pogosti napaki, ki ju naredimo pri srečevanju in komuniciranju z invalidi. Na eni strani mislimo, da so invalidi homogena skupina ljudi, ki ima podobne težave, čeprav »so tudi invalidi posamezniki s svojimi zgodbami in svojimi individualnimi problemi, ob tem pa ima vsaka skupina invalidov še svoje posebne potrebe« (str. 35), po drugi strani pa je narobe, če invalida dojemamo zgolj kot usmiljenja in pomoči potrebnega, »če invalida obravnavamo kot objekt in namesto njega odločamo o tem, kaj je zanj dobro in kaj ne« (str. 36). Avtor poudarja,

da invalidi niso posebna skupina vernikov, ki potrebuje posebno obravnavo, temveč so vsi verniki poklicani k bratstvu. Nadalje našteje primere, kje se lahko začne konkretno delo: dostopnost do vseh verskih objektov (prilagoditve v fizičnem okolju), dostopnost božjega oznanila in cerkvenega nauka (spremembe v sporočanju in sporazumevanju) idr. Avtor poudari: »Kar naredimo v dobro invalidov, naredimo v dobro vseh vernikov, v dobro vseh ljudi.« (str. 37) Prilagojena stopnišča, klančine, dostopni vhodi in ustrezne sanitarije ne koristijo le invalidom, temveč tudi ostalim ljudem, npr. starejšim osebam in staršem z otroškimi vozičkom.

Predgovorom sledijo priporočila za vključevanje različnih skupin invalidov: gluhih in naglušnih, slepih in slabovidnih, gluhoslepih, ljudi z motnjami v duševnem razvoju ter gibalno oviranih ljudi. Pri vsaki skupini invalidov je opisano, s katerimi težavami se soočajo, kako pristopiti do njih in kako jim lahko olajšamo življenje v župniji. Pri vsaki skupini invalidov bomo izpostavili nekaj priporočil.

Pri sporazumevanju z **gluho ali naglušno osebo** govorimo počasneje in razločno ter ob tem osebo gledamo, da nam lahko bere z ustnic. Če je pri pogovoru prisoten tolmač za znakovni jezik, gledamo gluho osebo, ne tolmača. Pri cerkveni pastoralni so avtorji zaznali veliko potrebo po oznanjevalcih, ki obvladajo slovenski znakovni jezik.

Slepim in slabovidnim lahko olajšamo dostop do župnijske cerkve tako, da se ponudimo za spremljevalca, pri čemer je treba upoštevati določene napotke, npr. spremljevalec hodi pol koraka pred slepim, prvi vstopa v prostor, opozarja na spremembe na poti idr. Če je ob slepem človeku pes vodič, ga ne motimo z ogovarjanjem in božanjem ter mu ne ponujamo hrane. Veliko starejših z okvarami vida ne zna uporabljati računalnikov in drugih sodobnih pripomočkov, v veliko pomoč so jim zato

prostovoljci, ki jim preberejo razna obvestila in duhovno literaturo.

Sporazumevanje z **gluhoslepimi osebami** poteka na različne načine, glede na njihov ostanek vida in sluha: s pomočjo tolmača, v znakovnem jeziku, v taktilnem znakovnem jeziku, s prstno abecedo, z brajico idr. Gluhoslepi se lahko hkrati sporazumevajo le z enim posameznikom, ki mora biti v njihovi neposredni bližini. Gluhoslepi osebi se približamo počasi. Naše kretnje naj bodo mehke in počasne, saj hitri in sunkoviti gibi vzbujajo nelagodje. V cerkvi lahko gluhoslepi osebi pomagamo tako, da jo pospremimo do stola oziroma klopi, ki je čim bližje oltarju ali zvočniku. Če ima oseba še ostanek vida, ji priskrbimo kakšno gradivo (župnijski list idr.) v povečanem tisku.

Vključevanje **ljudi z motnjami v duševnem razvoju** v župnijo lahko olajšamo z lahko berljivimi in razumljivimi besedili.

Gibalno ovirani ljudje se v glavnem srečujejo s fizičnimi ovirami. Pri komuniciranju z osebo na invalidskem vozičku je pomembno, da se zavedamo, da je invalidski voziček del njenega osebnega prostora, zato se ne naslanjamo nanj. Če je pogovor daljši, počepnemo ali sedemo, da so oči obeh sogovornikov v isti višini. Gibalno oviranim ljudem lahko olajšamo udejstvovanje v župniji predvsem z odpravljanjem fizičnih ovir in s prilagoditvami, ki izboljšajo dostopnost objektov: s parkirišči za invalide, s klančinami, z oprijemali, s prilagojenimi sanitarijami ...

V poglavju *Drugo – razna stanja, ki so podobna invalidnosti* se avtorji posvetijo vključevanju **otrok z motnjo pozornosti in s hiperaktivnostjo, starejšim osebam in ljudem s težavami na področju duševnega zdravja**, izpostavljene so tudi **govorne težave**.

Pri vključevanju **starejših** avtor poudari pomembnost lepih medgeneracijskih odnosov, ki temeljijo na spoštovanju. Dejavno

spoštovanje se razvija tako, da v vsakem človeku najprej vidimo tisto, kar nas veseli, kar se lahko od njega naučimo, dobro, ob katerem se lahko napajamo. Medgeneracijske skupine in skupine za starejše so lep primer tega, kako širiti socialno mrežo starejših in krepiti povezanost ljudi v kraju. Inštitut Antona Trstenjaka že dvajset let usposablja prostovoljske voditelje, ki tako v Sloveniji kakor v tujini ustanavljajo takšne skupine. Mnogo starejših ljudi je osamljenih, zato jim srečanja v skupini pomembno obogatijo in osmislijo življenje. Med člani skupine se pogosto spletejo globoke prijateljske vezi, ki lahko zapolnijo vrzeli v socialnih stikih. Pomembno vlogo bodo vse bolj igrali tudi krajevni medgeneracijski centri, v katerih se bodo ob različnih dejavnostih srečevali, družili in povezovali ljudje različnih starosti. Na tem mestu je treba izpostaviti tudi svojce, ki doma oskrbujejo in negujejo starejšega ali invalidnega družinskega člana. Njihovo delo je plemenito, zelo koristno tudi na nivoju širše družbe, vendar pogosto prezrto in brez veljave. Tudi oni v stiskah, utrujenosti in preobremenjenosti pogosto ostanejo sami. Dobro je, da se zavedamo njihovega dragocenega dela in jim ponudimo pomoč.

Ljudje s težavami na področju duševnega zdravja pogosto trpijo zaradi diskriminatornih vedenj, npr. izogibanja, odklanjanja in obsojanja, ki prizadene tudi njihovo družino. K njim pristopimo sočutno. Velikokrat lahko pomaga naše potrpežljivo vztrajanje ob njih, seveda pa je treba paziti, da dobijo ustrezno strokovno pomoč, ki jim bo pomagala skozi težka obdobja.

V zaključnem delu priročnika je podanih nekaj priporočil, da bo župnija postala vključujoča za vse. Izpostavili smo sledeči priporočili.

1. Medgeneracijsko sožitje krepimo s tem, da spodbujamo mlade, da obiskujejo starejše v domovih za ostarele. Mladi se tako učijo

skrbi za človeka in tudi konkretne pomoči pri različnih opravilih.

2. Vzdržujemo redne stike z verniki, ki zaradi invalidnosti ne morejo sodelovati pri obredih ali drugih dogodkih v župniji. Z lepimi odnosi med župljani bomo gradili povezano skupnost.

V zaključku so zapisani pomembnejši naslovi in spletne strani, opisano je, katere dejavnosti vsebuje pastorala gluhih in naglušnih, slepih in slabovidnih, gluhoslepih in oseb z motnjami v duševnem razvoju ter kje potekajo. Priročnik se zaključi z opisom

aktivnosti evangeličanske cerkve augsburške veroizpovedi.

Na straneh priročnika najdemo konkretna navodila, kako invalidom olajšati in polepšati življenje v župniji. Nekatere prilagoditve (npr. odpravljanje arhitekturnih ovir) zahtevajo čas, denar in načrtovanje in so v domeni stroke. Na vsakem posamezniku pa je, da razmisli, kaj lahko sam stori za to, da se bodo ljudje okoli njega počutili sprejete. Bistvenega pomena je predvsem lepa komunikacija, ki temelji na odprtem, rahločutnem in sočutnem pristopu do ljudi.

Veronika Mravljak Andoljšek